

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΜΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ - ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Προφορική ιστορία, μνήμη και
τοπικότητα (ΥΜ05)

ΧΤΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ.

Βασίλης Δαλκαβούκης - Κατερίνα Τσέκου

Της Αναστασίας Κεραμάρη

ΑΕΜ 89

Κομοτηνή, 2020

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης

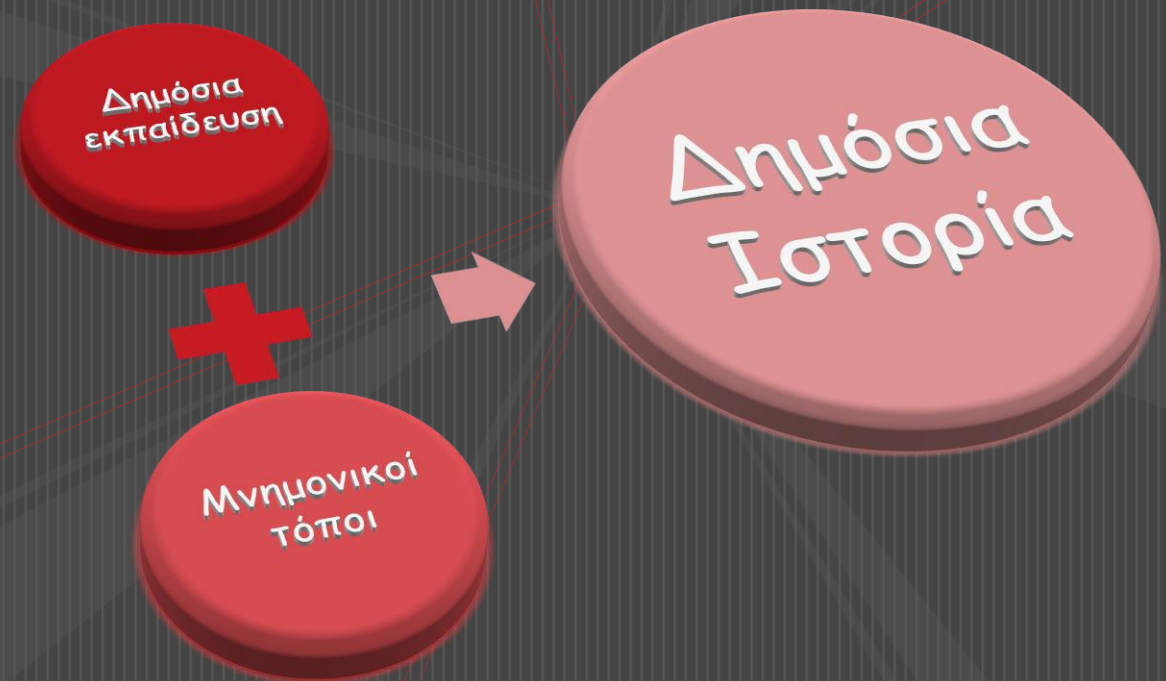
✓ Να ερμηνεύσει την αναπαράσταση της εκάστοτε επίσημης αντίληψης για το ιστορικό παρελθόν (της Κομοτηνής) και την προβολή της στον δημόσιο χώρο (μέσω δυο μνημείων)

Συγγραφείς:

- Β. Δαλκαβούκης, Αναπληρωτής Καθηγητής Εθνογραφίας του Ελλαδικού Χώρου
- Κ. Τσέκου, Διδάκτωρ του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου

Διαμόρφωση δημόσιας ιστορίας

- ✓ τεράστια ανάπτυξη των ΜΜΕ (έντυπων και ηλεκτρονικών)
- ✓ διαδίκτυο
- ✓ κινηματογράφος

Ανθρωπολογία του χώρου

Χώρος = το ουδέτερο εκείνο πλαίσιο πάνω στο οποίο εκτυλίσσεται η ανθρώπινη δράση

Χωρική στροφή «Οι κοινωνικές σχέσεις της παραγωγής έχουν κοινωνική ύπαρξη εφόσον υπάρχουν στον χώρο, προβάλλονται, εγγράφονται στον χώρο ενώ τον παράγουν», Henri Lefebvre, 1970

Αμφίδρομη η σχέση ανάμεσα στον χώρο και τις κοινωνικές σχέσεις

Bruno Latour: τα υλικά σημεία του
χώρου ως **«δρώντα υποκείμενα»**

Ο Pinney και ο Appadurai
μίλησαν για την **«κοινωνική
ζωή»** ή τη **«βιογραφία»** των
αντικειμένων

Διαλεκτική η σχέση ανάμεσα στους ανθρώπους
και τα πράγματα, αφού «τα πράγματα που
κατασκευάζουν οι άνθρωποι, διαμορφώνουν τους
ανθρώπους».

Τα μνημεία εγγράφουν και παράγουν ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Τα μνημεία μπορούν να γίνουν κατανοητά ως «δρώντα υποκείμενα» που διαμορφώνουν ένα είδος «ηθο-τοπίων» (moral landscapes) καθώς προτείνουν ή συχνά επιβάλλουν συγκεκριμένες συμπεριφορές.

Η ίδρυση ενός μνημείου στον δημόσιο χώρο παραπέμπει ευθέως στην εξουσία εκείνη που έχει τη δυνατότητα διαχείρισης του δημόσιου χώρου, επομένως και την εξουσιοδότηση να το πράξει.

Τα μνημεία επιδιώκουν:

- α) τη διαμόρφωση μιας συλλογικής πολιτικής / εθνικής ταυτότητας
- β) τη νομιμοποίηση πολιτικών επιλογών στηριγμένων σε μια επιλεκτική ερμηνεία του παρελθόντος
- γ) την πολιτική καθοδήγηση με την προβολή συγκεκριμένων παραδειγμάτων προς μίμηση και προς αποφυγή
- δ) την προσφορά παρηγορίας για τη διαχείριση της απώλειας

Η ταφή του παρελθόντος οδηγεί στη γέννηση της ιστορίας (Α. Λιάκος)

Τα μνημεία λειτουργούν ως ένα είδος κενотаφίου της ιστορικής εμπειρίας η οποία μπορεί έτσι να μεταβιβάζεται ως «προσθετική μνήμη» ή ακόμη και ως «μετα-μνήμη» στις επόμενες γενιές.

Μνημονικός έλεγχος του δημόσιου χώρου και αντίσταση (Michel de Certeau)

ευταξία

- η κυριαρχία του χώρου πάνω στον χρόνο

δίκτυα απειθαρχίας

- η παρέμβαση με οποιοδήποτε τρόπο στην κυρίαρχη εκδοχή

αντι-μνήμη (Foucault)

- υπονομεύεται η επίσημη δημόσια εκδοχή για το παρελθόν

Πολλαπλές αναγνώσεις του ιστορικού παρελθόντος

Η επίσημη δημόσια μνημονική εκδοχή για το παρελθόν δε μένει αναπάντητη, αλλά ερμηνεύεται και ως εκ τούτου επιστρέφει στο κοινωνικό σώμα ως μια μορφή εναλλακτικής κοινωνικής γνώσης όχι μόνο για το ίδιο το παρελθόν αλλά κυρίως για τους μηχανισμούς της αναπαράστασής του στο εκάστοτε παρόν.

Μνημεία Κομοτηνής

- Αποτυπώνουν την ανταγωνιστική σχέση (λόγω της έντονης παρουσίας της μουσουλμανικής μειονότητας) στον δημόσιο χώρο

- Αναπαριστούν την εκάστοτε επίσημη αντίληψη για το ιστορικό παρελθόν

- Την προβάλλουν στον δημόσιο χώρο

Το «ηρώο των εν πολέμοις πεσόντων»

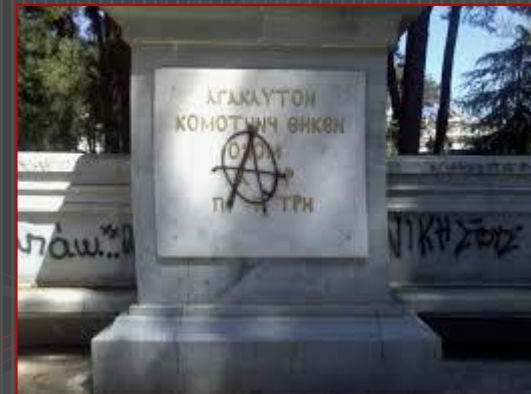

Ιδρύθηκε το 1930 «επί Δημαρχίας Σοφοκλέους Λ. Κομνηνού», και φιλοτεχνήθηκε από το γλύπτη Πέτρο Μοσχίδη τοποθετήθηκε στην τότε Πλατεία Βουλγαροκτόνου -μετέπειτα βασιλέως Κωνσταντίνου και σήμερα Ειρήνης- η οποία συμπίπτει σε γενικές γραμμές με τμήμα της σημερινής κεντρικής πλατείας της πόλης.

Βυζάντιο

Το (ευάλωτο) μνημείο σήμερα

Σήμερα, βέβαια, έχει μεταφερθεί στο πάρκο, με την ονομασία «Μικρό Πάρκο» ή Πάρκο Αρχαιολογικού Μουσείου

Αναπαράσταση παρελθόντος

❖ Αναπαραγωγή του κυρίαρχου ιστορικού δόγματος της εποχής περί της διαχρονικότητας του ελληνικού έθνους

❖ Η ενσωμάτωση της πόλης στο ελληνικό κράτος επιβάλλεται να σηματοδοτηθεί μέσα από το κεντρικό - κρατικό χρονικό πλαίσιο, την επανάσταση του 1821, ενώ το 1922 φαίνεται να ενταφιάζει οριστικά το ζήτημα των «χαμένων πατρίδων», σε μια πόλη που πλημμύρισε από πρόσφυγες, προσφέροντας ένα δημόσιο τελετουργικό πένθος.

Οι μεταβολές στη φυσιογνωμία του μνημείου

- ονόματα 68 νεκρών (Β΄ παγκόσμιος πόλεμος)
- οι νεκροί του Εμφυλίου παραβλέπονται
- η εκδοχή της omertà
- η μνημόνευση των νεκρών στρατιωτών της μειονότητας
- το λάθος στην ημερομηνία

Το «σπαθί» , επιβλητικό, μα σιωπηλό

Το δεύτερο ηρώο της πόλης είναι το περίφημο «σπαθί», όπως έχει περάσει στον καθημερινό λόγο των Κομοτηναίων, κατασκευασμένο την περίοδο της Χούντας και συνδεδεμένο με τη νέα φυσιογνωμία που απέκτησε η πόλη μετά από τα έργα ανάπλασης της σημερινής κεντρικής πλατείας.

Καμία επιγραφή δε συνοδεύει το δεύτερο ηρώο της πόλης.

Τα μηνύματα της σιωπής

Ο δημόσιος λόγος μέσω των μνημείων

- Διαμορφώνει και προτείνει αυτοματοποιημένες αντιλήψεις για την ιστορία, τέτοιες που να συνάδουν με τις εκάστοτε κεντρικές εθνικές επιλογές
- Διαμορφώνει μια «προσθετική μνήμη» για το παρελθόν στις νεότερες γενιές
- Τείνει να λάβει τα χαρακτηριστικά του **habitus**
- Χειραγωγεί τον χώρο και τις εγγεγραμμένες σε αυτόν κοινωνικές σχέσεις

Φωτογραφικό υλικό

<http://dim-sapon.rod.sch.gr/palia/sxoleio/foto%20retro.htm>

<https://images.app.goo.gl/tZYQiJFpTrW3vp8H7>

<https://images.app.goo.gl/vQP6ZepodeVkyCa9>

<https://images.app.goo.gl/ramaciXKoDgbaoGs6>

<https://images.app.goo.gl/81Gn9yESrh8sEQcs6>